

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Кафедра	Рисунок	Рік навчання	2
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Нормативна
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестри	4

Рисунок

Семестр 4 (весна 2026 р.)

26 січня — 9 травня

Викладач	Старший викладач Сенін В.П.
E-mail	Senin.vitalii@ksada.org
Заняття	За розкладом (дистанційно), СЖ, 2 курс
Консультації	за домовленістю (дистанційно)
Адреса	ауд. 32, поверх 2, корпус 1, вул. Мистецтв 8
Телефон	(057) 706-02-81 (кафедра рисунка)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Заняття та консультації з викладачем у стінах академії відбуваються згідно розкладу у визначені дні та години. Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є листування електронною поштою, або месенджери. В разі необхідності додаткової консультації, ескізи робіт студентів можуть бути надіслані на пошту викладача чи у месенджери. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі. Умови листування: 1) у листі обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (Рисунок) та ім'я автора — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище, назва дисципліни, тема завдання*.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для вивчення дисципліни «Рисунок» є певний обсяг знань з креслення, перспективи, пластичної анатомії. Студент отримує повну підтримку при опрацюванні матеріалу нормативної дисципліни та підготовки у практичній роботі.

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ

Показ робіт із методичного фонду. Ознайомлення студентів з електронними версіями матеріалу з класичного та сучасного світового рисунка та застосування додаткової літератури з дисципліни.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Виконання завдань потребує наступні матеріали: мольберт, папір для рисунку (розмір згідно завдання та композиції), олівці, ластик і т.п.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ КУРСУ

Вузловими моментами у навчанні студента є розвиток наступних знань та навиків:

- 1) Образне композиційне мислення, розвинуте у результаті постійної праці над осмисленням змісту завдання;
- 2) Вміння виразити пластику та пропорції конкретної натури в його багатстві та цільності складових елементів (простір, середовище, об'ємна форма, освітлення, взаємодія предметів, фактура матеріалу, індивідуальна характеристика).

Основний зміст рисунків, виконання яких потребує багато часу:

- 1) Вміння виконувати начерки з натури, що рухається і короткочасні рисунки, формуючи навички у початкового художника до постійного огляду навколишньої середовища;
- 2) Вміння на основі придбаних знань малювати по уяві та пам'яті, що має особливе значення для творчої діяльності митця;
- 3) Вільне володіння технічними засобами відображення, що сприяє індивідуальних можливостей художника у відтворенні його творчих задумів;
- 4) Глибоке критичне освоєння художньої спадщини, яке допомагає творчому зростанню молодого художника, підвищуючи його культуру та художній смак. З цією метою аналізуються рисунки майстрів і виконуються копії з них.

Придбання цих знань і навичок виконується поступово від простих завдань на перших курсах, до складних – на старших, особливо на останньому, коли задача створення закінченого художнього твору повинна відповідати загальному стану високого мистецтва.

КОМПЕТЕНЦІ БАКАЛАВРА, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЄ ДИСЦИПЛІНА РИСУНОК

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>Загальні компетентності (ЗК) ЗК 5.Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 11.Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ЗК 13.Здатність викладати фахові дисципліни у дитячих спеціалізованих художніх та мистецьких закладах освіти.</p> <p>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК) СК 1.Здатність розуміти базові теоретичні та практичні закономірності створення цілісного продукту предметно-просторового та візуального середовища. СК 3.Здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей. СК 4. Здатність оволодівати різними техніками та технологіями роботи у відповідних матеріалах за спеціалізаціями. СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.</p>	<p>ПРН 1. Застосовувати комплексний художній підхід для створення цілісного образу. ПРН 6. Застосовувати знання з композиції, розробляти формальні площинні, об'ємні та просторові композиційні рішення і виконувати їх у відповідних техніках та матеріалах. ПРН 8. Аналізувати, стилізувати, інтерпретувати та трансформувати об'єкти (як джерела творчого натхнення) для розроблення композиційних рішень; аналізувати принципи морфології об'єктів живої природи, культурно-мистецької спадщини і застосовувати результати аналізу при формуванні концепції твору та побудові художнього образу. ПРН 14. Трактувати формотворчі засоби образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства, комплексно визначати їхню функціональну та естетичну специфіку у комунікативному просторі.</p>

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ РИСУНОК

Згідно з навчальним планом, що ухвалений методичною радою ХДАДМ, вона вивчається студентами протягом 4 років, 8-х семестрів. (4 семестр має: 7 кредитів ECTS, 210 навчальних годин, у тому числі 105 – аудиторних занять та 105 самостійних).

4 МОДУЛЬ (4 семестр) містить: 2 змістових модулі, 4 завдання за темою:

Стояча оголена постать людини з опорою на одну ногу.

7 ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ *Композиційний складний натюрморт в інтер'єрі* містить 2 практичних завдання:

Тема 13. Композиційний складний натюрморт в інтер'єрі.

Тема 14. Рисунок верхніх та нижніх кінцівок людини, рисунок кісткової основи, рук і стоп.

Вивчення анатомічних та -пластичних особливостей верхніх та нижніх кінцівок людини.

8 ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ *Жива оголена жіноча постать з опорою на одну ногу* містить 2 практичних завдання:

Тема 15. Жива оголена жіноча постать з опорою на одну ногу.

Тема 16. Екзаменаційне завдання: жива оголена постать людини з опорою на одну ногу, у зв'язку з простором. Визначити рух, пропорції, характер моделі. Конструктивна-об'ємна побудова постаті людини.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Метод повідомлення нових знань — практична робота в процесі виконання серії завдань. Основна форма вивчення курсу — практичні завдання.

Основна форма вивчення курсу — комбінація практичної академічної і творчої роботи при виконанні аудиторних та поза аудиторних завдань в контексті учбового курсу.

Мета запропонованих завдань — вправи побудовані за принципом послідовного ускладнення учбових задач, пов'язаних між собою смисловим навантаженням.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Програмою передбачено рубіжні етапи контролю у формі поточних переглядів етапів процесу роботи виконаних завдань.

Підсумковий контроль засвоєння знань здійснюється у формі екзаменаційних переглядів.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота					Сума
4 модуль					
Змістовий модуль №7		Змістовий модуль №8			
T-13	T-14	T-15	T-16	Екз. пер.	
0-20	0-20	0-10	0-40	0-10	
					100

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECTS	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
відмінно	90–100	A	A+ 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A- 90–94	незадовільно	35–59	FX
добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Дисциплінарна та організаційна відповідальність. Викладач несе відповідальність за координацію процесу занять, а також створення атмосфери, сприятливої до відвертої дискусії та пошуку необхідних питань з дисципліни. Особливу увагу викладач повинен приділити досягненню програмних результатів навчання дисципліни. В разі необхідності викладач має право на оновлення змісту навчальної дисципліни на основі найновіших досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, про що повинен попередити студентів. Особисті погляди викладача з тих чи інших питань не мають бути перешкодою для реалізації студентами процесу навчання.

Викладач повинен створити безпечні та комфортні умови для реалізації процесу навчання особам з особливими освітніми потребами (в межах означеної аудиторії).

Міжособистісна відповідальність. У разі відрядження, хвороби або іншої важливої причини, викладач має право перенести заняття на інший день за умови узгодженості з адміністрацією та існуючим розкладом занять. Про дату, час та місце проведення занять викладач інформує студентів через старосту групи.

ПРАВИЛА ЗДОБУВАЧА

Під час занять студенти повинні обов'язково вимкнути звук мобільних телефонів. За необхідності студент має право на дозвіл вийти з аудиторії. Вітається власна думка з теми заняття, яка базується на аргументованій відповіді та доказах, зібраних під час практичних або самостійних занять.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНОСТІ

Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Не вітаються запізнення на заняття. У разі пропуску занять, студент має самостійно опрацювати матеріали тем і підтвердити їх опанування відповідними нотатками, а також практичною роботою. Довгострокова відсутність студента на заняттях без поважних причин дає підстави для незаліку з дисципліни і його можливого подальшого відрахування. Додаткові заняття з такими студентами не передбачені. Відсутність практичних завдань на поточних переглядах безпосередньо впливає на зниження підсумкової оцінки (мінус 3 бали за кожний пропуск).

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Під час навчання студенти зобов'язані дотримуватися правил академічної доброчесності. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю визначено плагіат – тобто суттєве запозичення або копіювання в практичній роботі чужих матеріалів, студент не отримає бали за тему. Він зобов'язаний її переробити, в цьому випадку нараховується лише 50% від максимальної кількості балів за цю частину. Якщо факт академічної недоброчесності зафіксований на екзаменаційному перегляді — студент максимально отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю. **Корисні посилання:** <https://xn--80aagahqwyibe8an.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

РОЗКЛАД КУРСУ

№ тижня	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
1	1	Практичні (дистанційно)	Композиційний складний натюрморт в інтер'єрі.	7	Поточний перегляд	
2	1	Практичні (дистанційно)	Композиційний складний натюрморт в інтер'єрі.	7	Поточний перегляд	
3	1	Практичні (дистанційно)	Композиційний складний натюрморт в інтер'єрі.	7	Поточний перегляд	
4	2	Практичні (дистанційно)	Рисунок верхніх та нижніх кінцівок людини, рисунок кісткової основи, рук і стоп. Жива модель у різних положеннях.	7	Поточний перегляд	

5	2	Практичні (дистанційно)	Рисунок верхніх та нижніх кінцівок людини, рисунок кісткової основи, рук і стоп. Жива модель у різних положеннях.	7	Поточний перегляд	
6	2	Практичні (дистанційно)	Рисунок верхніх та нижніх кінцівок людини, рисунок кісткової основи, рук і стоп. Жива модель у різних положеннях.	7	Поточний перегляд	
7	2	Практичні (дистанційно)	Рисунок верхніх та нижніх кінцівок людини, рисунок кісткової основи, рук і стоп. Жива модель у різних положеннях.	7	Поточний перегляд	
8	3	Практичні (дистанційно)	Жива оголена жіноча постать з опорою на одну ногу.	7	Модульний перегляд	
9	3	Практичні (дистанційно)	Жива оголена жіноча постать з опорою на одну ногу.	7	Поточний перегляд	
10	3	Практичні (дистанційно)	Жива оголена жіноча постать з опорою на одну ногу.	7	Поточний перегляд	
11	3	Практичні (дистанційно)	Жива оголена жіноча постать з опорою на одну ногу.	7	Поточний перегляд	
12	4	Практичні (дистанційно)	Екзаменаційне завдання: жива оголена постать людини з опорою на одну ногу, у зв'язку з простором. Визначити рух, пропорції, характер моделі. Конструктивна-об'ємна побудова постаті людини.	7	Поточний перегляд	
13	4	Практичні (дистанційно)	Екзаменаційне завдання: жива оголена постать людини з опорою на одну ногу, у зв'язку з простором. Визначити рух, пропорції, характер моделі. Конструктивна-об'ємна побудова постаті людини.	7	Поточний перегляд	
14	4	Практичні (дистанційно)	Екзаменаційне завдання: жива оголена постать людини з опорою на одну ногу, у зв'язку з простором	7	Поточний перегляд	
15	4	Практичні (дистанційно)	Екзаменаційне завдання: жива оголена постать людини з опорою на одну ногу, у зв'язку з простором.	7	Поточний перегляд	
			Разом за семестр	105	Екзаменаційний перегляд	

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Відмінно (90-100 балів, А): Рисунок виконано бездоганно як в цілому, так і з точки зору графічного виконання окремих його елементів та деталей:

- точне, безпомилкове розташування усього зображення та його елементів в аркуші паперу;
- визначено та передано рух зображеного об'єкту та його розташування відносно інших предметів автора;
- вірне зображення пропорційних співвідношень одного об'єкту до іншого, окремих деталей до цілого;
- точна передача конструкції об'єкту зображення, переконлива передача форми об'єктів засобами лінійної та повітряної перспективи, використанням законів світлотіні, тону і тональних співвідношень;
- висока технічна майстерність, професіоналізм.

Це найвищий рівень виконання навчального (академічного) завдання: при виконанні усіх перелічених вимог рисунок виглядає дуже майстерним, естетичним, відчувається певна натхненність при виконанні завдання.

Добре (82–89 балів, В; 75–81 балів, С). Рисунок виконано добре як з точки зору загального естетичного сприяння, так і з точки зору графічного виконання:

- добре розташування на аркуші паперу;
- непогано передано рух зображеного об'єкту та його розташування відносно інших предметів;
- добре передано пропорційне співвідношення одного об'єкту до одного, окремих деталей до цілого;
- проаналізовано конструкцію об'єкту засобами лінійної та повітряної перспективи;
- непогане використання графічного матеріалу, висока технічна майстерність, помітні добрі навички у передачі зображення.

Добре виконаний рисунок, але є недосконале виконання елементів.

Задовільно (64-74 балів D; 60-63, E). Рисунок виконано достатньо непогано з точки зору графічного виконання окремих його елементів і деталей:

- непогане використання графічного матеріалу, технічна майстерність, помітні добрі навички у передачі зображення.
- непогане розташування усього зображення в аркуші паперу;
- невиразно визначено і передано рух зображеного об'єкту;
- не зовсім точне зображення пропорційних співвідношень;
- присутні помилки у передачі форми об'єктів;
- недосконале використання графічного матеріалу;

Задовільно виконаний рисунок, але помітно недосконале виконання одного або декількох елементів, порушення послідовності виконання рисунка

Незадовільно (35-59 балів, FXF). Рисунок виконано незадовільно з точки зору графічного виконання:

- суттєві недоліки у розташуванні усього зображення в аркуші паперу;
- погано передано рух зображеного об'єкту;
- є суттєві помилки у зображенні пропорційних співвідношень;
- недосконала передача конструкції об'єкту зображення;
- слабка технічна майстерність;

Задовільно виконаний рисунок, але помітно недосконале виконання одного або декількох елементів, порушення послідовності виконання рисунка.

Незадовільно (1–34 балів, F). Рисунок виконано незадовільно з точки зору графічного виконання:

- суттєві недоліки у розташуванні усього зображення в аркуші паперу;
- погано передано рух зображеного об'єкту;
- є суттєві помилки у зображенні пропорційних співвідношень;
- недосконала передача конструкції об'єкту зображення;
- слабка технічна майстерність;
- Незадовільно виконаний рисунок, є суттєві порушення послідовності виконання рисунка.

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність студента, та творчий підхід під час практичних занять (1-3), виставкова участь у фестивалях та конкурсах (5–8), а також участь у житті групи (1–3). Максимальна кількість балів: 10.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Показ робіт із методичного фонду. Ознайомлення здобувачів з печатними репродукціями видатних майстрів та застосування додаткової літератури з дисципліни:

1. Pogorelov, Viktor, Khomenko O., Nosan V., Serdiyk O., Nogin R., Zherdev V. *Tvorchyi rysunok. Navchalno-naochnyi posibnyk [The Tutorial for the discipline "Drawing by speciality" for Masters degree of specialization "Creative (contemporary) drawing"]*. Kharkiv: KSADA, 2020
2. Zherdev, Vitaliy, *Metodichni rekomendatsii do dustsipliny "Academichniy rysunok" dlia spetsializatsii "Stankovyi zhyvopus ta restavratsia vutvoriv mystetstva" [Methodological recommendations for the discipline "Academic Drawing" for the specialization "Easel Painting and Restoration of pieces of arts" (Bachelors, Masters)]*. Kharkiv: KSADA, 2009.
3. Zherdev, Vitaliy and Nogin, Roman, *Metodichni rekomendatsii do dustsipliny "Academichniy rysunok" dlia spetsializatsii "Monumentalniy zhyvopus" [Methodological recommendations for the discipline "Academic Drawing" for the specialization "Monumental Painting" (Bachelors, Masters)]*. Kharkiv: KSADA, 2010.
4. Наталуха І., Апальков В., Рибін С., Носань В., Ногін Р. *Пластична анатомія. Підручник. За ред. проф. В. Даниленка*. Харків: ХДАДМ, 2008.
5. Чеботов І. П. *Харківська школа рисунку*. Харків: Софія-А, 2017.
6. Сватула М.С. *Навчально-наочний посібник «Рисунок пейзажу та використання графічних матеріалів» для студентів 1-2 курсів денної форми навчання спеціальності «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», «Дизайн», ОКР «Бакалавр»*.- Харків, ХДАДМ, 2023. – 80 с., 104 іл.
7. Сенін В. *Академічний рисунок: схеми і нариси*. Навчальний посібник.-Харків: ХДАДМ, 2025-184 ст.
8. *Методичні рекомендації до навчальної дисципліни "Рисунок" (Матеріали і техніка рисунка) для здобувачів спеціальності В4 «Образотворче мистецтво та реставрація», спеціалізації В4.01 «Візуальні мистецтва» 1–4 курси першого (бакалаврського) рівня та 1 курс другого (магістерського) рівня.* / Укладачі: доц. Брагін О.М., доц. Носань В.А., доц. Сердюк О.М., ст. викл. Ногін Р.Ю., ст. викл. Сенін В.П. — Харків: ХДАДМ, 24 с., 11 іл., 2025.
9. *Методичні рекомендації до навчальної дисципліни "Рисунок" (Рисунок голови людини) для здобувачів спеціальності В4 «Образотворче мистецтво та реставрація», спеціалізації В4.01 «Візуальні мистецтва» 1–4 курси першого (бакалаврського).* Укладачі: доц. Носань В.А., доц. Сердюк О.М., доц. Хоменко О.В. - Харків: ХДАДМ, 44 с., 35 іл., 2025.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Andrews, Barbara Henriksen. "Art and Ideas: Reaching Nontraditional Art Students." *Art Education* 54, no. 5 (September 2001): 33. <http://dx.doi.org/10.2307/3193933>.
2. Adams, Laurie Schneider. *The Methodologies of Art. An Introduction*. New York: HarperCollins, 1996.
3. Andrus, Lynda E. *Art projects for educators and students*. 8th ed. [Belmont, Calif.]: Thomson Wadsworth, 2007.
4. Bammes G. *Der nackte Mensch. Hand- und Lehrbuch der Anatomie für Künstler. Mit rund 170 Zeichnungen des Verfassers, zahlreichen Beispielen von Meisterwerken der bildenden Kunst, 144 Modellaufnahmen*. VEB Verlag der Kunst Dresden, 1973
5. Berikbaev, Alisher Alikulovich. "Development of Competence Skills of Art Education Students." *International Journal of Psychosocial Rehabilitation* 24, no. 4 (April 30, 2020): 6984–88. <http://dx.doi.org/10.37200/ijpr/v24i4/pr2020514>.
6. Benjamin, Walter. *Work of Art in the Age of Its Technological Reproducibility, and Other Writings on Media* Paperback. Harvard University Press; Illustrated edition, 2008.
7. Белянський О. М. Короткочасний рисунок. Майстер-клас. Навчальний посібник для художніх навчальних закладів 1–4 рівнів акредитації. Луганськ : ЛДІКМ, 2008. 124 с
8. Берджер Д. Як ми бачимо. Харків : IST Publishing, 2020. 176 с.
9. Бичко А.К., Гнатенко П.І., Феоктистов А.М. та ін. *Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій*. – Київ, 1993.
10. Білецький П.О. *Мова образотворчих мистецтв / П.О.Білецький*. – Київ : Радянська школа, 1973., - 84 с.
11. виконання завдань з дисципліни «Академічний рисунок» / уклад. Є. А. Маковкін. Харків : ХДАМГ, 2002. 9 с.
12. Гарбуз Р. С. *Лінійна перспектива в навчальному рисунку*. Львів : ЗУКЦ, 2009. 110 с.
13. Гребенюк Г. Є. *Основи композиції та рисунок*. Підручник для учнів професійно-технічних навчальних закладів. Київ : Техніка, 1997. 222 с.
14. Губаль Б. І. *Спеціальний рисунок*. Івано-Франківськ : видання Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2016. 94 с.
15. Дворник Ю.В. *Жива вода рисунка*. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2009. – 176 с.
16. Джахірул Амін. *Анатомія для художників: Наочний посібник із зображення людського тіла / Джахірул Амін; пер. з англ. Олексій Пелипенко*. – Київ : ArtHuss, 2022. – 304 с.
17. Downing, Fripp Alfred. *Human anatomy for art students*. Mineola, N.Y: Dover Publications, 2006.
18. Кириченко М.А. *Основи образотворчої грамоти : навчальний посібник*. – Київ : Вища школа, 2002. – 190 с.
19. Коляденко Г. І. *Анатомія людини / Г. І. Коляденко*. – Київ.: Либідь, 2007. – 384 с.
20. Knight-Mudie, Karen, and n/a. "Attitudes towards art competitions of senior secondary art students and teachers." *University of Canberra. Education*, 1988. <http://erl.canberra.edu.au/public/adt-AUC20060811.154408>.
21. Leonard, Melissa M. "Motivating Students for Success in Art Education." *Digital Commons @ East Tennessee State University*, 2005. <https://dc.etsu.edu/etd/1048>.
22. Netto, Amelia M. "ESOL Students in the Art Room: An Art Educator's Resource Guide." *Digital Archive @ GSU*, 2012. http://digitalarchive.gsu.edu/art_design_theses/100.
23. Nelson, Gayle. "Perceptions About Hands-On Art Making by Non-Art Major Online Students." *ScholarWorks*, 2018.
24. Mayner F. *Kunstleranatomie*. — Leipzig, 1958.

25. Малиновський В. А. Рисунок голови і портретні завдання: навч. посіб. Київ : КНУБА, 2005. 125 с.
26. Nicoladies. The Natural Way To Draw: A Working Plan for Art Study. Souvenir Press Ltd, 2008.
27. Наталуха І., Апальков В., Рибін С., Носань В., Ногін Р. Пластична анатомія. Підручник. За ред. проф. В. Даниленка. Харків: ХДАДМ, 2008.
28. Орлова Т. Художній образ // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редколегії) та ін. ; Л. В. Озадовська, Н. П. Поліщук (наукові редактори) ; І. О. Покаржевська (художнє оформлення). — Київ : Абрис, 2002. — С. 702. — 742 с. — 1000 екз. — ББК 87я2. — ISBN 966-531-128-X.
29. Oxford Brookes University. School of Art, Publishing and Music. Fine art single field: Students' guide. Oxford: Oxford Brookes University, 1997.
30. Pointon, Marcia R. History of art: A students' handbook. 4th ed. London: Routledge, 1997.
31. Перепада В. В. Рисунок. Проблеми творчості в навчальному процесі. Львів : Палітра, 2003. 288 с.
32. Попов М. Т. Альбом: рисунок, живопис / М. Т. Попов – К. : ТОВ «Європа Прінт», 2008. – 134с.
33. Pogorelov, Viktor, Khomenko O., Nosan V., Serdiyk O., Nogin R., Zherdev V. Tvorchyi rysunok. Navchalno-naochnyi posibnyk [*The Tutorial for the discipline “Drawing by speciality” for Masters degree of specialization “Creative (contemporary) drawing”*]. Kharkiv: KSADA, 2020
34. Ратнічин В. М. Перспектива. Київ : Вища школа, 1977. 135 с.
35. Резніченко М.І., Твердохлібова Я.М. Художні графіка. Змістові модулі 1, 2 : Навчально-методичний посібник для студентів художньо-графічних факультетів. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. – 272 с.
36. Regev, Dafna. "Art Therapy for Hospitalized Students." In Art Therapy with Special Education Students, 125–46. New York: Routledge, 2022. <http://dx.doi.org/10.4324/9781003156918-7>.
37. Saywell, Edward. A Drawing Glossary. Fogg Art Museum, 1997, <http://www.artmuseums.harvard.edu/fogg/drawingglossary.html>.
38. Schwartz, Diane C., and Darra Pace. "Students Create Art." TEACHING Exceptional Children 40, no. 4 (March 2008): 50–54. <http://dx.doi.org/10.1177/004005990804000406>.
39. Winslow V. Classic Human Anatomy in Motion: The Artist's Guide to the Dynamics of Figure Drawing.
40. Clark, Gilbert A., Michael D. Day, and W. Dwaine Greer. "Discipline-Based Art Education: Becoming Students of Art." Journal of Aesthetic Education 21, no. 2 (1987): 129. <http://dx.doi.org/10.2307/3332748>.
41. Carr, Jeffrey. "Four types of art teachers for talented art students." Roeper Review 13, no. 2 (January 1991): 71–73. <http://dx.doi.org/10.1080/02783199109553313>.
42. Сенін В. П., Коваль О. В. Школа рисунку олівцем. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2015.
43. Сухенко В.О. Академічний рисунок: навчальний посібник. — Київ : «АМАДЕЙ», 2016. – 232 с.
44. Сухенко В.О. Рисунок: навчальний посібник. — Київ : НАОМА «BONA MENTE», 2004. – 184 с.
45. Goldfinger E. Human Anatomy for Artists: The Elements of Form. Oxford University Press, 1991.
46. Goldman, Paul. Looking at Prints, Drawings and Watercolours: A Guide to Technical Terms. 2nd ed. London: British Museum Press in association with the J. Paul Getty Museum, 2006.
47. Gwent College of Higher Education. Faculty of Art and Design. [Publication produced by Fine Art Students]. Newport (Gwent): Gwent College of Higher Education, 1986.
48. Туманов І. М. Рисунок, живопис, скульптура: Теоретико-методологічні основи комплексного навчання / І.М. Туманов. – Львів: Аверс, 2010. – 496 с.
49. Thomson, Isabelle. The Power of Art & Protest. [New York, NY]: the Calhoun School, 2014
50. Чеботов І.П. – Харківська школа рисунка, Харків, Софія-А, 2017.
51. Шмагало Р.Т. Методика викладання рисунку в навчальних закладах Галичини другої половини ХІХ –початку ХХ ст. Львів. 2001р.
52. Zherdev, Vitaliy, Metodichni rekomendatsii do dustsipliny “Academichnyi rysunok” dlia spetsializatsii “Stankovyi zhyvopus ta restavratsia vutvoriv mystetstva” [*Methodological recommendations for the*

discipline "Academic Drawing" for the specialization "Easel Painting and Restoration of pieces of arts" (Bachelors, Masters)]. Kharkiv: KSADA, 2009.

53. Zherdev, Vitaliy and Nogin, Roman, *Metoduchni rekomendatsii do dustsipliny "Academichniy rysunok" dlia spetsializatsii "Monumentalniy zhyvopus" [Methodological recommendations for the discipline "Academic Drawing" for the specialization "Monumental Painting" (Bachelors, Masters)].* Kharkiv: KSADA, 2010.

54. Яремків М. Композиція. Творчі основи зображення. Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. 112 с.

55. Ятченко Ю. М. Мистецтво рисунка / Ю. М. Ятченко. – К: НАУ, 2005. – 60 с.

56. Ятченко Ю.М. Київська школа рисунка /Ю. М. Ятченко// Українська академія мистецтв. Дослідницькі та наукові праці. – К., 1998.

Рекомендовані інтернет-ресурси:

1. Маковкін Є. А Рисунок геометричних тіл. Методичні вказівки до виконання завдань з дисципліні «Академічний рисунок». URL: <http://eprints.kname.edu.ua/1023/>

2. Анатомія людини. URL : https://www.youtube.com/@love_anatomy/about

Сухенко В. Різновиди навчального рисунка / В. Сухенко, О. Засипкін // Українська академія мистецтва. - 2010. - Вип. 17. - с. 14-22 . - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uam_2010_17_5

3. Fredericksen, Andrea, and Nick Grindle. *Creating Curators: Using Digital Platforms to Help Students Learn in Art Collections.* Art: Design: Media Subject Centre, 2009. Web: <http://www.adm.heacademy.ac.uk/resources/case-studies/creating-curators-using-digital-platforms-to-help-students-learn-in-art-collections/index.html>.

4. <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/5641>